

Ferencesek és székelyek: két elrejtett kincs a páncélszekrény mélyéről.* Egy érdekes ősnymtatvány-kolligátum bukkant föl 2015 tavaszán az Országos Széchényi Könyvtár Gyarapítási Osztályán felállított páncélszekrény mélyéről. A 19. századi papírkötésben – sarkai és a gerince pergamennel megerősítve – szerényen megbújó kötet szennylapjának verzóján a következő olvashatjuk: „Apologia Tertulliani Princeps editio est et hinc ad modum rara.” Az egyházatya művének talán nem ez az első kiadása, mivel az editio princeps 1493. december 4-én Milánóban kerülhetett ki, az 1477–1500 között ott működő Ulrich Scinzenzeler nyomdaprése alól. A szóban forgó kiadásról viszont mindössze annyit tudunk, hogy Velencében nyomtatták „non post 1494”.¹ A keresztényekről szóló védőbeszédje Tertullianusnak nem csak a maga korában volt roppant népszerű, hanem a későbbi századokban is. A hozzákötött nyomtatvány Eusebius a zsidó bölcséletet támogató írása, amely Georgius Trapezuntius fordításában került ki a sajtó alól Girolamo Bologni kiadásában 1500. november első felében.

A velencei nyomtatványokból igen sok példány maradt az utókorra, a legjelentősebb európai és amerikai régi könyvgyűjtemények őriznek belőle egy-egy példányt. Így nem meglepő, hogy a 16–17. századi kiadások mellett négy-négy ősnymtatvány-példányról ad hírt a CIH-kötete (2 OSZK, 3 Esztergom, ELTE, Eger és Győr). A most felbukkanó ötödik példányt a budai ferencesek őrizték az 1950-es évekig a₁ levelének rektóján található pecsétje szerint: „Biblioth(eca) P. P. Franc(iscanorum) Budensis”. Sajnos a pecsét melletti tulajdoni bejegyzést már nem lehet teljesen elolvasni, éppen a fontosabb részek a problémásak.² Az a₁ levél verzóján a Tabula alatt látható pecsét el is árulja, hogy mikor és hogyan kerülhetett ez a példány a nemzeti könyvtárba: „A Népkönyvtari Központtól Nem Adható El!” A tényre Soltész Zoltánné, a Régi Nyomtatványok Tára vezetője is felhívta a figyelmet 1984 elején alábbi feljegyzésében:³

„T. Gyarapítási Osztály! A mai napon a KEO-ból átvett kötetéről megállapítottuk, hogy az a Budai Ferences Könyvtárból való. A kötetben egybekötve az alábbi két ősnymtatvány jó állapotú példánya van: Sajó-Soltész 1278, Hain 6707, GW 9444 (az utolsó két levél hiányzik, az utolsó üres). Sajó-Soltész 3203, Hain 15443 (teljes példány). Kérem a melékelt kötetet a ma is létező ősnymtatványt őrző Budai Ferences Rendház Könyvtárának visszajuttatni. Budapest, 1984. január 6. Soltész Zoltánné osztályvezető. A könyvtáros Csóka Ferenc József, csak kedden jön.”

Csóka Ferenc, az ismert ferences történész január 10-én jött volna az ősnymtatvány-kolligátumért, de ez az átadás-átvétel valamiért nem jött létre. A könyv bekerült egy páncélszekrénybe, majd felköltözött a Múzeum körútról a Budai Várba és három évtizedig lappangott a szekrény mélyén. Figyelemfelhívó aláhúzások, a margóra tett jelek és a nyomdahibák javításai azt mutatják, hogy egykori tulajdonosa alaposan végigolvashatta mind Tertullianus és mind Eusebius művét a 16–17. században.⁴

* Itt mondunk köszönetet Horváth Ivánnak és az ELTE posztdoktori műhely kutatóinak, hogy a Csereyné-kódexre vonatkozó értékes megjegyzéseikkel és kiegészítéseikkel segítették munkánkat.

¹ TERTULLIANUS, Quintus Septimius Florens, *Apologeticus contra gentiles*, Venezia, Bernardinus Benalius, [non post 1494.]; Hozzákötve: EUSEBIUS Caesariensis, *De evangelica praeparatione*, lat. trad. Georgius Trapezuntius, ed. Hieronymus Bononius, Venezia, [Bartholomaeus de Zanis, pro Octaviano Scoto], 10. Nov. 1500.

² „Ex libris Lucae pauli (...)”.

³ Néhány elütést javítottam.

⁴ Például Tertullianusnál c_{3r} „Nam et iudicatur magno cum pondere, ut apud *ceteros* de dei conspectu”. A Certos szóra javítása a margón. Vagy Eusebiusnál f. 2_v „Cap. II. De his quae solent

A másik kötetnek még kalandosabb a története. Székely István krónikája a világ jeles dolgairól⁵ számos példányban őrződött meg számunkra. A könyv restaurálása során előbukkant feljegyzés⁶ beszámol a Székely Nemzeti Múzeumból elmenekített kincsek zalaegerszegi tragédiájáról⁷ és a példány megmeneküléséről a következőképpen:

„A könyv 1945. április 8-án került a birtokomba. A német visszavonuló csapatok a múzeumok értékeit is magukkal hurcolták.⁸

Egy ilyen visszavonuló üzemszázad vasúti szerelvénye Zalaegerszeg állomáson vesztelt. A felszabadulás (oroszok bevonulása) előtti napon 40 vagon különféle lőszert is az állomásra, a német szerelvény mellé állítottak. Ez azon az estén, március 28-án légi bombatámadás következtében kigyulladt, felrobbant és maga körül mindent elpusztított.

A rom eltakarítása, a gödrök betömése alkalmával az üszkös föld és romok közül néhány kisebb múzeumi tárgy véletlenül előkerült. Egy vasbuzogány, egy réz fokos, néhány kisebb fémtárgy és ez a könyv. Ez utóbbit, mivel az ott dolgozók között csak én voltam erdélyi származású, akit érdekelt a könyv dialektusa, magamhoz vettem. A könyv akkori állapotában úgy nézett ki, hogy mások a lapáttal akarták a gödörbe hányni. Én felvettem, kijavítottam és vigyáztam rá. Zalaegerszeg, 1945. május 25-én

Kis Böndi János⁹ vasutas

[ceruzával:] Nyíregyháza Tavasz u. 9.”

[mellette egy cédula, rajta felirat Soltész Zoltánné kezével:] „Szentgyörgyi anyag menekítés közben elpusztult Herepei János közlése szerint”.

obiici *Angelis et Iudaeis*.” A Graecis szóra javítása. f. 4.; „Haec *Societas* dicit apud omnes Graecos clarissimus.” A Socrates névre javítása a margón. És még néhány betűhiba korrektúrája. A szenny-lap verzőján további ismert Eusebius-kiadásokról (Párizs, 1534; 1544; 1628 illetve Köln, 1688) is megemlékezik a könyv olvasója.

⁵ SZÉKELY István, *Chronica ez vilagnac yeles dolgairol*, Cracoba, 1559, Striykouiai Lazar (RMNY 156). Pecsétek a példányban: 1. „Csery Zathureczky Emilia” 2. „Székely N. Múzeum” 3. „Székely Nemzeti Muzeum 1879. Sepsiszentgyörgy”. Piros tintával 116_v „Székely Muzeum”. A példányt 1877 júliusában adományozták a Székely Nemzeti Múzeumnak (továbbiakban: SZNM), jelzete A.1315 volt. Székely Nemzeti Múzeum Könyvtára, Régi intézményi levéltár (továbbiakban: SZNM It), *Alaplettár*, 144.

⁶ Néhány elírást javítottam.

⁷ SAS Péter, *A sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum elmenekített anyagának pusztulása 1945-ben*, Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2006 (Erdélyi Tudományos Füzetek, 258), 37. – A helyszínen felvett jegyzőkönyv szerint: „1945. évi március 28-ról 29-re követő éjszaka a zalaegerszegi vasútállomás egy meglepő orosz repülőátmadást kapott s az orosz gépek foszfor lövedékeitől az a vasúti szerelvény, melyhez kapcsolva volt fent említett vagon [!], kigyulladt s ugyanakkor bomba letalálatot is kapott s mert az állomáson levő lőszervonat is felrobbant, menteni semmit sem lehetett, hanem az értékek mind megsemmisültek.” A bombázó repülőgépek meglepetésszerű támadására az a magyarázat, hogy Zalaegerszeg elfoglalását előkészítve, alacsonyan repültek, és ezért a légvédelem nem észlelte őket kellő időben, hogy a szerelvényeket nyílt pályára tolatassák. PATÁKY Iván, *Zalai légihelyzet, 1944–45 (Adalékok a Székely Nemzeti Múzeum második világháborús történetéhez)* = *Acta [Siculica] – A Csíki Székely Múzeum és a Székely Nemzeti Múzeum évkönyve*, 2(1996), 317–322.

⁸ Valójában Csomay Miklós zalai főispán utasítására szállították át a sepsiszentgyörgyi és a keszthelyi múzeumi gyűjteményeket Keszthelyről Zalaegerszegre 1945 első napjaiban.

⁹ Kis Böndi János (1912–1982) történetét fia is megerősítette a levelezésünkben.

A fenti szöveg megegyezik az ismert történelmi tényekkel: 1945. március 28-ról 29-re virradóra a zalaegerszegi vasútállomáson vesztglő szerelvényben 52 láda sepsiszentgyörgyi múzeumi gyűjtemény is elpusztult vagy eltűnt egy légitámadás következtében. Több, később végzetesnek bizonyult döntés következménye volt a Székely Nemzeti Múzeum páratlan kincseinek a pusztulása. A katonai helyzetre való tekintettel már 1944 tavaszán a Közgyűjtemények Országos Főfelügyelősége rendeletet hozott arról, hogy a Tolna megyei Apponyi-kastélyba (Apponyi Sándor egykori lengyeli rezidenciájába, ami a híres könyvtárának adott otthont 1925-ig) szállítsák a legnagyobb értékeket. A végül szeptember 2-án evakuált anyag azonban – az időközben megváltozott körülmények következtében – részben lengyeli, részben kolozsvári kitérővel, Keszthelyre jutott. A karcsonyt még a keszthelyi múzeumban töltötték a kincsek, innen 1945 januárjában Zalaegerszegre indították az értékes rakományt, ahol a végzetes támadás érte tavasszal.¹⁰

A különleges rakományban megtalálhatók voltak például Apor Péter, Bod Péter, Benkő József és Cserei Mihály kéziratai, illetve Balassi Bálint Machiavelli-kötete az elején Rimay bejegyzésével,¹¹ amit a költő Rimay Jánosnak küldött el a braunsbergi jezsuita kollégiumból 1591-ben. Azonkívül több erdélyi (pl. Szent-Iványi, Dálnoki Gál, Csíkszentmártoni Szabó) család irattára, rengeteg oklevél a Zsigmond-, Hunyadi- és a Jagelló-korból, sok ritka érme (Árpád-kori, Anjou, erdélyi), kép, festmény és fotó pusztult el velük együtt, illetve veszett nyomuk.

A Székely-krónika felbukkanása több szempontból is örömteli. Ez az első épen maradt könyv, ami előkerült immár 70 évvel később a Székely Nemzeti Múzeum elpusztultnak hitt anyagából.¹² Ráadásul ez a Székely-példány egykoron nem csak Giróthi Péter 16. századi másolatait őrizte: az erdélyi Horvát Ilona özvegségéről szóló versét, illetve Balassi Bálint költeményének egy változatát, hanem a teljes Csereyné-kódexet, vagyis Tinódi Sebestyén Jászom-monda feldolgozását és Enyedi György, Szegedi András, valamint Pesti György históriás énekeit is.¹³

¹⁰ VINCZE Gábor, *A Székely Nemzeti Múzeum anyagának részleges elszállításáról* és pusztulásáról 1944–45-ben Acta [Siculica] – A Csíki Székely Múzeum és a Székely Nemzeti Múzeum évkönyve, I(1995), 229–230.

¹¹ SZNM It, *1945-ös zalaegerszegi ládák jegyzéke*, L. láda, 201. tétel: „Machiavelli: Disputationes de republica Romanorum... 1591-ből”; HERPEI János, *A XVII–XVIII. századi hazai könyvforgalom történetéhez = Magyar Könyvszemle*, 85(1969), 286–287. „Hunc librum Generosus ac Magnus Dominus Valentinus Balassa de Gyarmath mihi Joanni Rimaio Cracouia Mense Januario Anni 1591 eo fine misit.”

¹² 1953-ban már hazakerült egy megégett könyvcsonk: KÁSZONI János, *Rövid igazítás a nemes Magyar Országnak és hozzá tartozó részeknek szokott teörvény folyasiról*, Gyulafejérvárrat, Brassai Major Marthon, 1647 (RMNY 2171); SZNM It, *1945-ös zalaegerszegi ládák jegyzéke*, LV. láda, 87. tétel vagy LVI. láda, 189. tétel. Előbbi esetben, szomszédos tételként, közvetlenül a most előkerült Székely-krónika mellé volt beládozva.

¹³ *Répertoire de la poésie hongroise ancienne* (továbbiakban: RPHA), direction Iván HORVÁTH. A kötet az alábbi műveket tartalmazta: Szegedi András, *Jeruzsálem veszedelméről* (RPHA 0574), Pesti György: *A halálra való emlékeztetés* (RPHA 0430), Tinódi Sebestyén: *Jasonról és Médeáról* (RPHA 1243), Horvát Ilona: *Én Istenem, hogy elvived az én szerencsém* (RPHA 0380), Enyedi György: *Gismunda és Giscardus históriája* (RPHA 0438), Balassi Bálint: *Csak búbanat immár hagyatott énekem* (RPHA 0220). <https://rpha.oszk.hu/book/MKEVB1-0001> (2016. 12. 13.) – Bővebben erről HORVÁTH Iván, *Egy kiaknázatlan műfaj történeti forráscsoport, XVI. századi kéziratok versgyűjtemények = Irodalomtörténeti Közlemények*, 87(1983), 77–78. A kódex részletes történetéhez BOÉR Hunor, *Adatok az Apor-kódex és a Csereyné-kódex kutatástörténetéhez = Erdélyi reneszánsza*, szerk. Gábor Csilla, Luffly Katalin, Sipos Gábor, I–II, Kolozsvár, EME, 2009, II, 267–285.

1. kép

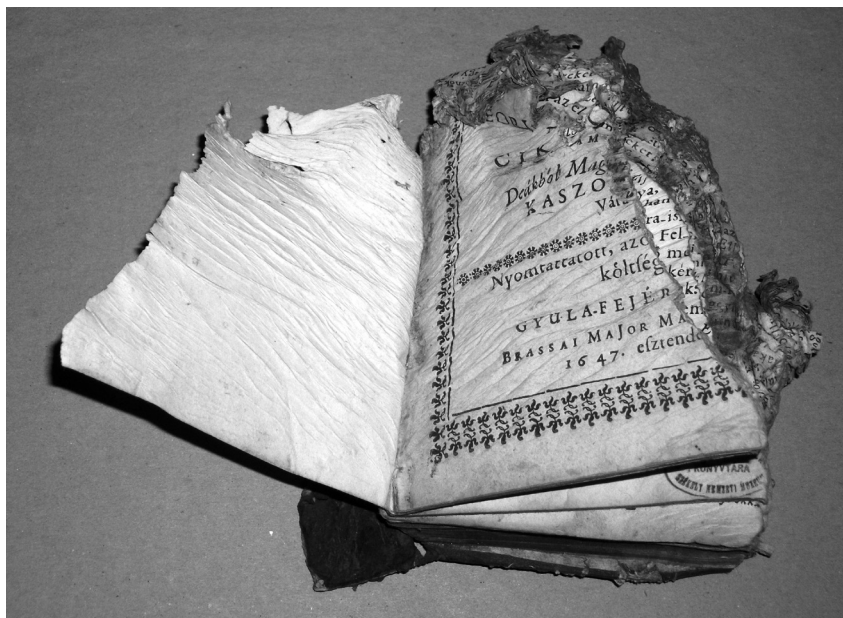
A Csereyné-kódex 1932-ben – alul középen
(Keöpeczi Sebestyén József felvétele)

A könyv első ismert tulajdonosa Czirjék József¹⁴ volt, és testvére, Zsigmond adományozta oda a példányt több mint kétszáz kötet társaságában az akkor még imecsfalvi Székely Nemzeti Múzeumnak 1877-ben. A Székely-kronika (benne a kéziratokkal) később Kolozsvárra került megtekintésre más könyvekkel együtt a bibliográfus Szabó Károlyhoz, aki értesítette a felfedezésről a Magyar Tudományos Akadémiát. A következő évben Szilády Áron bejelentette az Akadémián, hogy a Csereyné által alapított Székely Múzeumban több igen értékes könyvet őriznek, köztük a Székely-kronikát, benne Tinódi addig ismeretlen munkájával.¹⁵ Majd 1879-ben Szilády Áron engedélyt kért Vasady Nagy Gyula múzeumőrától, hogy a Székely-kronikát és a kéziratosokat külön köthesse.¹⁶ Előbbi a ma is meglévő Székely-kronika, utóbbi pedig a később elpusztult Csereyné-kódex. Szilády frissen megjelent Balassi-könyvében külön kitért a Giróthi-másolatra, itt még egyben vannak

¹⁴ Régi erdélyi család lásd NAGY Iván, *Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal*, Pest, Beimel J. és Kozma Vazulnál, 1858, III, 202–204. Bejegyzések: f. 9, „Jos. Czirjék mp. 1810” alatta „Czirjék Sigmund könyvtarabol”. A Czirjék-testvérekről: PALMAY József, *Háromszék vármegye nemes családjai*, Sepsiszentgyörgy, Jókai Ny., 1901, 127.

¹⁵ *Magyar Tudományos Akadémia: a II. osztály 1878. jan. 14-ki ülése = Századok*, 12(1878), 203. – „Ugyanott megvan Székely István krónikájának egy példánya s ennek végéhez egy csomó régi vers (köztük Tinódy Sebestyéntől egy egészen ismeretlen) [kiemelés F. G. F.] van kéziratban fűzve. Az Akadémia megtette a lépéseket, hogy mind e codexek mind a krónikához kötött versek lemásolás végett megküldhessenek az Akadémiának.”

¹⁶ BOÉR 2009, i. m. 278. „Ilyen lenne például, hogy a Székely krónikájához csatolt énekek onnan különválaszthatva, egy kötetbe foglaltathassanak.”

2. kép

Kászoni János Rövid igazítás című munkájának erősen sérült példánya (Boér Hunor felvétele)

a kéziratok az őrzökötben.¹⁷ A Székely-krónikát aztán 1880-ban visszaküldték a már Sepsiszentgyörgyre költözött Székely Nemzeti Múzeumba. A Csereyné-kódexet csak két évtizeddel később, juttatták vissza Erdélybe. Végezetül Dézsi Lajos tévesen értelmezte Szilády megjegyzését¹⁸ és ez hagyományozódott rosszul a későbbi szakirodalomba.¹⁹ Lehetséges, hogy Erdélyi Pál közlése is

¹⁷ SZILÁDY Áron, *Gyarmathi Balassi Bálint költeményei*, Bp., M. Történelmi Társulat, 1879, 261. „Támogatja ezen vélekedést azon körülmény is, hogy Székely Estván Cronikájának azon csonka példányába, mely most a székely múzeumé s a XVI. század végén is, azolta is erdélyrészi birtokosok tulajdona volt; 1579. körül *egyéb versekkel együtt* [kiemelés F. G. F.] ezt is bejegyezte Giróthi P. ily czim alatt (...)”. A könyv új kötését is ekkor kaphatta, a gerincén pedig ez olvasható: „Székely Estván Cronikája”.

¹⁸ DÉZSI Lajos, *Régi magyar verseskönyvek ismertetése, I, A Csereyné-codex = Irodalomtörténeti Közlemények*, 21(1911), 64. „Csak 10 versszak van meg itt belőle s a Radvánszky-codextől eltérő variánsokat közölte Szilády id. kiadása 261–262 lapjain s ugyanott azt mondja, hogy e költeményt (bizonyára Horvát Ilona énekével együtt, mert mindkettőt egy kéz írta) »Székely István Krónikájának azon csonka példányába, mely most a Székely Múzeumé s a XVI. század végén is, azolta is erdélyrészi birtokosok tulajdona volt: 1579. körül *egyéb versekkel együtt*., bejegyezte Giróthi P.«, tehát ez nem tartozott eredetileg a Csereyné-codexhez, hanem 1879 után köttették hozzá.”

¹⁹ STOLL Béla, *A magyar kéziratok énekeskönyvek és versgyűjtemények bibliográfiája (1542–1840)*, Bp., Balassi, 2005, 23. „A kötet énekei három kéz írása: a 6_a–64_b lapokat Balázs deák írta le 1565–6-ban, a 64_b–65_b lapokat egy ismeretlen, a 66_a–68_b lapokat pedig Giróthi Péter 1579-ben.

továbbfokozta a zavart: ugyanis ő arról írt, hogy a Giróthi-másolat és a Csereyné-kódex két külön egység lenne.²⁰

A Székely-krónikáról leválasztott Csereyné-kódexről fotó is készült 1932-ben.²¹ A fotó bal felső sarkában a Heltai-krónika (RMNY 360) egy példánya, az alsó sarkában az Apor-kódex, mellette a Csereyné-kódex, a jobb felső sarkában az erdélyi országgyűlési törvénycikkek egybekötött 1634 és 1650 közötti sorozata (pl. RMNY 1924/1994), végezetül a jobb alsó sarokban Apafi Anna kéziratos orvosságos könyve („Apaffiné-kódex”, Fogaras, 1677) látható. A már korábban Budapestre került Apor-kódex kivételével valamennyiüknek a zalaegerszegi bombatámadásban veszett nyoma.²² A Székely-krónika is ott szerepelt a veszteséglistán,²³ azonban már Herepei János arról számolt be a zalaegerszegi rendőrkapitánynak 1945 nyarán, hogy nem pusztult el minden a támadást követő tűzvészben.²⁴ Ez volt a Székely-kötet sorsa is. Valamikor még az 1940-es évek végén az (akkor még a Magyar Nemzeti Múzeum része) Országos Széchényi Könyvtárba adták be a könyvet. Így kerülhetett elő ez is most, ezúttal a Régi Nyomtatványok Tára egyik páncélszekrénye mélyéről. Szilády külön felhívta a figyelmet még 1879-ben, hogy a példány, mely tartalmazta a később leválasztott históriás éneket, illetve a Székely-krónikát, a 16. század második felétől „erdélyrészi birtokosok tulajdona volt”. A kötetet végig figyelemfelhívó jelek (kereszt, NB, aláhúzások) tarkítják, és viszonylag sok benne a magyar nyelvű bejegyzés a margón. Könnyen elkép-

Ez utóbbi rész eredetileg Székely István krónikája egyik csonka példányának toldaléka volt, s csak 1879 után kötötték a kódexhez.”

²⁰ ERDÉLYI Pál, *Balassa Bálint 1551–1594*, Bp., Magyar Történelmi Társaság, 1899 (Magyar történelmi életrajzok, 35), 76. „Giróthi Péter bejegyezte Székely István krónikájába, s egy más gyűjteményben, a Csereyné kódexében is megvan a XVII. század elejéről.”

²¹ SZNM Fotótéka, F 1980, 8,8×13,5 cm, Szöcsné Gazda Enikő muzeológusnak köszönjük, hogy felhívta rá a figyelmet, valamint az adatolását: fehér-fekete felvétel, a múzeum irodájában készítette Keőpeczi Sebestyén József, az SZNM külső munkatársa 1932-ben, ugyanő nagyította ugyanakkor. A Fotofilm 1941-ben egy másik nagyítást is készített a negatívról, lásd F 334, FÖRIS Pál, *Sepsiszentgyörgyi múzeum fényképtára*, Sepsiszentgyörgy, s. n., 1974, 45, ezt illusztrációként közölte BOÉR HUNOR, *A Székely Nemzeti Múzeum Könyvtára = Tékák az időben, Sepsiszentgyörgyi könyvtárak, a Kaszinótól a Bod Péter Megyei Könyvtárig*, összeáll. Demeter Lajos, Sepsiszentgyörgy, Bod Péter Megyei Könyvtár, Háromszék Vármegye Kiadó, Kovászna Megyei Művelődési Központ, 2012, 84. A képen szereplő Csereyné-kódexet – a cikk írása során – Dézsi leírása és a jó minőségű fotó alapján sikerült azonosítani.

²² Az Apor-kódex a Magyar Nemzeti Múzeumban vészelte át a háború végét. A Csereyné- és az Apaffiné-kódex a Zalaegerszegre került L. ládában voltak (198, 200. tétel), a Heltai-krónika az LV. ládában (6. tétel), az erdélyi országgyűlési artikulusok sorozatának (1634–36, 1639–44, 1646–50) kolligátuma az LIV. ládában (54. tétel). SZNM It, *1945-ös zalaegerszegi ládák jegyzéke*; a kolligátum beazonosításához SZNM It, *Herepei János régimagyarkönyv-jegyzéke, 1943. december 20.*, 179. tétel.

²³ Uo. LV. láda (88. tétel).

²⁴ SAS 2006, i. m. 139. „dr. Hamar Sámuel miniszteri tanácsos, pénzügyigazgató a pályaudvari romhalmazból egy kosárnyi mennyiségű tárgyat szedett össze; de ugyancsak ő értesült arról, hogy már a pusztulás utáni legelső napokban, amikor még nem volt lehetősége a színhelyet megvizsgálni, máris akadtak olyanok, akik a szerte-szét robbant tárgyak közül régi pénzeket és egyéb múzeumi tárgyakat széthurcoltak. [...] Meghagyassék, hogyha bárki a pályaudvart március 28-án és 29-én ért bombatámadás következtében megrongált, vagy elpusztult vagonok [!] tartalmából bármiféle tárgyat elhurcolt volna, nyolc nap leforgása alatt feltétlenül szolgáltatassa be a zalaegerszegi Rendőrkapitányságra.”

zelhető, hogy a 16. századi tulajdonosa – aki a bejegyzései alapján talán brassói lehetett – köttette a magyar nyelvű krónika végéhez a később Csereyné-kódexnek elnevezett, több mint 70 levélből álló kéziratgyűjtést.²⁵

Természetesen van már előttünk pozitív példa, hogy a háborús veszteségként nyilvántartott műkincsek közül jó pár darab visszakerült eredeti őrzőhelyére. 1953-ban százhát, még közvetlenül a zalaegerszegi pusztulás után összegyűjtött és Budapestre felküldött, 2004-ben pedig a zalaegerszegi múzeumba bekerült további három beazonosítható tárgyat szolgáltatott vissza a Székely Nemzeti Múzeumnak. Több közülük ma újra alapkiállítás része Sepsiszentgyörgyön, ahol az OSZK partnerségével megvalósított *Haza a mélyben* alapkiállítás egyik pannóján épp a Székely-krónika Vilmányi Libézt Mihály-féle magyar és latin disztichonjai figyelmeztetnek „az régi székelyek nyelvére... kikhé tiszta magyar nyelv maradéka vagon”.

FARKAS GÁBOR FARKAS
BOÉR HUNOR

²⁵ Néhány esetben magyar nyelvű tartalmi utalót (25_v „Sámson cselekedeti”; 131_r „Mahumet eredetiről”) vagy felszólítást (88_r „Vesd eszedbe jól”), esetleg értelmezést (110_r „Bizantion avagy Constantinopolj”); 153_r „Nagy bátorság” = Lehel-monda; szekér = IV. László talyigája), ironikus megjegyzést (141_r „Szép dolog” = nem jó a parasztnak érteni Isten akaratát; 143_r „olcso portéka” = egy icce mézsör díja; 147_v „szép pápaság” = a nópápa története; 156_r „Nagy szentség” = VI. Leó pápa elleni merénylet: egy kurva mellett öletec meg; 172_r „hohér” = II. István kegyetlenkedései; 211_v „nagy vétek” = keresztetek), utalást (156_v „Leel a magyarok kapitánya ezt [I. Ottó] ütötte a kürtel agjon p. 159.”); kiegészítést (190_r „Ennek idejében építették Törtsvarat” = 1377; 194_v „Ennek idejében építették brassai nagj templomot” = 1383; „vitez magjar” = 1455/56 Nádorfehérvár; 214_v „Jámbor fogad fogadást, Ag eb ki meg allja” = V. László esküje; 235_v „1553 építettek a brassai fellegvar”; 237_r „nagykö” = Keresztesmező, 1558, meteorithullás) olvashatunk. Egy másik olvasója kiemeli a margón néhány találmányt latinul (198_v puska, 210_v könyvnyomtatást), felfedezést (223_r Vespucci, Kolombusz) és a reformációval kapcsolatos személyt (226_r Luther; 227_r Erasmus; 228_v Melanchthon). Egy másik kéz 229_v vörös tintával keresztet rajzolt, illetve „Mohács” felirat látható keretben 1526-nál.